

CHARLES PÉGUY

Charles Péguy fordítása Közben.

1914 szeptember 5-én elesett a Marne-csatában. Meghalt az édes Franciaországért ez a pacifista költő, aki ifjúságában európai reszpublikáról álmodott. Pacifista, de mindamellett türelmetlen és fanatikus harcos, mert fölismerte a *réalité militaire*-t (a valóság költője!), és sokhelyütt megírta, hogy nincs szellem, amelynek ne volna testi támasza; nincs szellem, se politikai, se társadalmi, sőt vallási szellem se határozott test nélkül. Vagyis haza nélkül, melyért kiontotta vérért, noha pacifista volt; meghalt Franciaország s a kereszténység folytatásáért. Azt hitte, a latin gondolatot s a római kereszténységet védi a «katonacsászár» ellen. Ez volt a megragadó benne, ezek az ellentétek s mindenik a hősi fokon! A lázadó költőkre gondolok, kiket keresztüljártak az ellentétes erők; ezek voltak a sikeres költők, ezek zendülésbe vittek egy nemzedéket. Sergej Jesseninre gondolok s Petőfi Sándorra, akik bizonyára nem voltak «művészek» olyan értelemben, ahogy a modern és sikertelen Marcus Auréliusok tündönek a művészetben, mint egy feladaton, melyet meg kellene oldani. Nem, ezek éppúgy mint Péguy, zendülők voltak a szó igazi jelentésében, mert szemben állottak a tradícióval s a revolúcióval egyaránt. Ez a küzdelem már akkor is az örökkévalóságban folyt, amikor éltek, ez túl volt az «időbelin».

Le temporel — ez Péguy kifejezése, ezt akarta megtölteni az örökkévalósággal. Ezért volt konok és zendülő, ezért volt militarista és pacifista, hagyománytisztelő és forradalmár, katolikus és antiklerikális egyszerre.

* * *

Tudta, hogyan kell szalmaszékét fonni. Szülei földművesek és vincellérek voltak, Orléansban született, itt töltötte gyermekkorát és Beauce-ban, s ezek a mulhatatlan francia tanyák mindenhová elkísérték. Ő volt az igazi «népi» költő, mert azonossága a francia néppel valóság, és pedig nemcsak azért, mert szülei parasztok. A buzgó ősök megjelenése volt ez a költő, a kézművesek és parasztok megjelenése, a francia népé, mely anyai türelemmel túrta a földet, szőlőt telepített a túskebokrok helyén, a Loire homokzátonyain s a sziklák-ból tplomokat hasított. A népiség nála nem divat, nem «kifejezési forma», nem a halvány emlékecskék megzenésítése volt. Azonos maradt egész életében; a Loire-völgyi paraszttal, a favágókkal és vincellérekkel az ő lelke nem «táplálkozott» a népi forrásokból, hanem ő maga volt ez a lélek, költő

a Loire homokos lankái közül. Péguy és később Jessenin nyomában európaszerte elszaporodtak a parasztköltők. De ezek az egyszerűséget igen gyakran azzal igyekeztek pótolni, hogy tudatlanságukkal nyilvánosan kérkedtek, holott ehhez se volt joguk, mert még annyi mélység sincs számukra, hogy valóban tudatlanok. A fáradt tudás és a kiélt formák a legkellemetlenebbül jelentkeztek e költőkben. A heroizmust hetykeséggel, az egyszerűséget silánysággal pótolták. Péguy a tudomány minden eszközével s ugyanakkor a népi lélek remek egyszerűségével küzdött a «modern világ» ellen, az áltudomány, a «maigre» Sorbonne ellen. De az újabb európai népiesek nem voltak sem elég tudósok, sem elég tudatlanok. Tudományuk kevésnek mutatkozott az áruló tudományok ellen, az «írástudók árulása» ellen; tudatlanságuk nem volt eléggé érintetlen, eléggé tudatlan ahhoz, hogy egyszerűség legyen. Így szorultak aztán arra, hogy egyfelől szüntelenül az őserőre hivatkozzanak — ez lett volna bennök a tiszta népiség — másfelől pedig letagadják a tudományt, s ez lett volna a harc az áltudományok ellen.

* * *

Amikor magyar nyelven kibocsátjuk az első Péguy-fordítást, szükség volt utalni e különbségekre. S végre — egy kiáltó francia példán — tisztáznunk kellene a népieséget, mellyel igen gyakran a sivár unalmat igyekeznek takargatni nálunk. Úgy látom, a költők unalmukban megölték a komplikált formákat s ezzel megölték a komplikált érzéseket is. Ezután, nem tehettek egyebet, tagadni kezdték a komplikált érzéseket. Ez az írás csődje volna. Azt hiszem, a népiség helyes fogalmazása az lenne, hogy a netalán vagy szükségképpen jelentkező komplikált érzéseket fejezzük ki komplikáció nélkül. Azt mondhatnók: *minden* érzés komplikált és nincs kifejezés, amely *eléggé* egyszerű lenne. Mégis, rá kell mutatnom arra, hogy jegenyékkel, pipacsokkal és ringó búzátáblákkal ezidőszerint igen bőven ellátták a magyar irodalmat s bármily komplikáltnak mondják nekem a kurrogó darvakat és pihés csibéket, sokkal komplikáltabbnak, gazdagabbnak és őszintébbnek tartom Péguy azonosságát — és nem «közösségét» — a népi lélekkel. Ez a lélek nem oly sivár és tartalmatlan, mint a legtöbb népies költő. Sokkal színesebb és előkelőbb. Nos, ha Péguyt népi költőnek nevezzük, nem gondolok a nálunk egyre divatosabb értelmezésre, mely a népi költészetet otrombán és túrheteretlenül nem egyszer összekapcsolja a döngő unalommal és az intellektus teljes hiányával.

* * *

A pénz zsarnoksága ellen küzdött Péguy, a szüntelen rabszolgaság ellen. A kicsinyek költője volt, a munkásoké és parasztoké. Keresztény költő, aki a tökéletességet kereste. Az ő kereszténysége nem volt szociális eszmével «átítatva»;

életművében nincs meg az a folyékony pietizmus, mely kegyesen buzdít a türelemre. Tudta, hogy a modern világban rendszerint azok hirdetik a lemondást, akik sohase mondtak le semmiről. Ezt írja: «Nem lehet jó keresztény az, akinek a mindennapi kenyere biztosítva van». Lehet túlzás e mondatban, mégis a szentek s a vértanuk serege igazolja ezt a kérelhetetlen álláspontot. «Ne higyjük, hogy a szentek komoly, megfontolt urak voltak.» Ez az igazság, a szentség feltételezi a hősiességet. A kereszténynek nincs középútja, számára csak a végletek vannak, mert senkisémet lehet félig-meddig keresztény. Itt került legélesebben szembe a modern világgal, melyben «a szegények védtelenek a gazdagok ellen s a gazdagok védettek a szegények ellen, sokkal inkább, mint bármikor».

* * *

Arcképeit nézegetem az ifjúságból s a férfikorból, de nem látok mosolyt egyetlen képén se. Komoran és elszántan tekint felénk, soványan és aszketikusan, égő szemekkel. Ez volt a csalhatatlan költő, akinek nem voltak kétségei; ez volt a költő, aki megtántorodni soha nem tudott. Betegen, egy fillér nélkül, mindenkitől elhagyottan és elárultan harcolt a szabadságért s a nyomorultakért, harcolt a keresztény tökéletességért és harcolt a zsarnokság ellen. Negyvenegy évet élt, de művében nincs hézag: végbevitt mindent, teljesen és téphetetlenül.

BOLDOGASSZONY BÚCSÚJA.

*Tengerek csillaga, megcsillan itt az asztal,
A kévék gyűlnek, a kalászok hajlanak,
Zizegnek mint a víz, remegnek mint a hab,
És szempillád a tájat megtölti malasztal.*

*És szavaid a néma síkot telezengték,
Látod, szegények lettünk, hozzád érkezünk,
Látod, ezek vagyunk, ez itt a két kezünk,
Ez itt a munka és arcunkon a verejték.*

*Hajnali szép csillag, kétségtelen királynénk,
Bennünket hív a te kiváló udvarod,
Látod, rajtunk a súlyos fájdalom ragyog,
S szerelmünk oly szegény, oly együgyű ajándék.*

*A síkon itt meg ott villog valami zindely.
A bánat körbe bűg az égi partokon.
Kicsinek látszik messziről a nagytorony,
De szól a vén harang, zengése messze ring el.*